

گزارش سخنرانی

الزامات توسعه دیپلماسی زیست محیطی جمهوری اسلامی ایران

در تاریخ ۱۸ فروردین ۱۴۰۴، در پنجاه و دومین نشست تغییر اقلیم دانشکده محیط زیست دانشگاه علوم پزشکی تهران، آقای دکتر سید علی صالح پور، رئیس مطالعات بین المللی و زیست محیطی مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، سخنانی با عنوان «الزامات توسعه دیپلماسی زیست محیطی جمهوری اسلامی ایران» ارائه نمود. در این نشست وی پیرامون مؤلفه های کلیدی دیپلماسی زیست محیطی، سیر تاریخی توسعه دیپلماسی زیست محیطی در جهان، سیر تحول دیپلماسی زیست محیطی در ایران، ضرورت توجه به لزوم توسعه دیپلماسی زیست محیطی در جمهوری اسلامی ایران، و الزامات مفهومی و کارکردی توسعه دیپلماسی زیست محیطی در جمهوری اسلامی ایران مطالبی را مطرح نمود. در ذیل اهم نکات مطروحه در سخنرانی یاد شده ارائه میگردد:

دکتر صالح پور در بخش نخست به مؤلفه های اصلی دیپلماسی زیست محیطی پرداخت. وی در این خصوص به مهمترین موضوعات و چالش های زیست محیطی دستور کار دیپلماسی زیست محیطی از جمله تغییر اقلیم، تخریب تنوع زیستی، مدیریت آب های فرامرزی، آلودگی هوا و طوفان های گردوغبار، حاکمیت دریاها و اقیانوس ها، جنگل زدایی و بیابان زایی، بلایای زیست محیطی و بحران های انسانی ... اشاره نمود. در ادامه پیرامون توافقات ها و رژیم های زیست محیطی چند جانبه، بازیگران و دینفعان دیپلماسی زیست محیطی، ابزار و سازوکارهای مذاکره و حل و فصل اختلافات زیست محیطی، نقش و جایگاه پژوهش و داده های علمی در دیپلماسی زیست محیطی، امنیت زیست محیطی و ملاحظات راهبردی، عدالت و برابری زیست محیطی و همچنین ظرفیت سازی و همکاری های فنی توضیحاتی را ارائه داد.

دکتر صالح پور در ادامه به تاریخچه توسعه دیپلماسی زیست محیطی در سطح جهان اشاره نمود. در این ارتباط به توافقات پیش از قرن نوزدهم، تحولات اوایل قرن نوزدهم همزمان با صنعتی شدن و بروز نگرانی های اولیه زیست محیطی، طرح موضوع حفاظت محیط زیست و تلاش های دوجانبه در اوایل قرن بیستم، ظهور آگاهی های زیست محیطی از اواسط قرن بیستم و پس از جنگ دوم جهانی، آغاز عصر مدرن دیپلماسی زیست محیطی از اوایل دهه ۱۹۷۰ و تحولات دهه های پس از آن که عمدتاً متأثر از گسترش روز افزون اهمیت و دامنه شمول تغییرات اقلیم می باشد، اشاره نمود.

وی همچنین نگاهی گذرا به سیر تاریخی تحول دیپلماسی زیست محیطی در ایران از دهه ۱۳۳۰ تا به امروز انداخت. وی در این ارتباط، پیرامون مقاطع مهم هر دهه از تاسیس قانون شکار ایران در ۱۳۳۵، تاسیس سازمان شکاربانی در سال ۱۳۴۶، برگزاری کنفرانس رامسر در سال ۱۳۵۱، تاسیس سازمان حفات محیط زیست در سال ۱۳۵۳ و تحولات پس از پیروزی انقلاب اسلامی از جمله گسترش تعاملات و همکاریهای منطقه ای از دهه ۱۳۷۰ به بعد، نهادهای سازی و تمرکز بر تغییر اقلیم از دهه ۱۳۸۰ تا تمرکز بر چالشهای زیست محیطی منطقه ای در دهه کنونی، توضیحاتی را ارائه نمود.

دکتر صالح پور در خصوص ضرورت توجه به لزوم توسعه دیپلماسی زیست محیطی در جمهوری اسلامی ایران به ماهیت مرزناپذیر چالشهای فرامرزی زیست محیطی و وابستگی متقابل کشورهای متاثر و آسیب پذیر از چالشهای مزبور اشاره نمود، سپس به کارکرد دیپلماسی زیست محیطی بعنوان سازکاری جهت دسترسی به منابع مالی و فناوریهای پاک، نقش آن در کاهش تنش ها و ابهامات راهبردی و تثبیت صلح و تنش زدایی، ارتقاء جایگاه بین المللی کشورها و افزایش پرستیژ منطقه ای و جهانی به سبب عمل به تعهدات زیست محیطی، نقش دیپلماسی زیست محیطی در کاهش تاثیرات تحریمها و انزوای اقتصادی همچنین حفاظت از منابع طبیعی و توسعه پایدار پرداخت.

دکتر صالح پور در خصوص الزامات توسعه دیپلماسی زیست محیطی در ایران، ابتدا به الزامات مفهومی، پایه ای و راهبردی توسعه دیپلماسی زیست محیطی پرداخت. وی در این خصوص با اشاره به وخامت فزاینده چالشها و مشکلات زیست محیطی و تشدید ناترازیها در حوزه تامین انرژی بر لزوم به رسمیت شناختن محیط زیست بعنوان مسئله و موضوع راهبردی کشور تاکید نمود. ایشان بر اهمیت ادغام اهداف زیست محیطی با اصول، راهبرد و خط مشی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، شناسایی چالشهای زیست محیطی (مانند کمبود آب، طوفانهای گردوغبار، تغییرات اقلیمی) بعنوان نگرانیهای امنیت ملی و منطقه ای، گنجاندن مخاطرات زیست محیطی در برنامه ریزی توسعه ملی و سیاست خارجی، ادغام اهداف زیست محیطی با سیاست خارجی، تبدیل دیپلماسی زیست محیطی از یک موضوع حاشیه ای به یکی از اجزای اصلی دیپلماسی ملی، همراهی اهداف زیست محیطی کشور با منافع راهبردی گسترده تر، مانند گذار انرژی، دیپلماسی سلامت و همکاری منطقه ای، پذیرش اصول توسعه پایدار و عدالت اقلیمی، عدالت بین نسلی و مسئولیت های مشترک اما متفاوت، ترویج روایت ایران بعنوان کشوری آسیب پذیر در برابر اثرات اقلیمی اما متعهد به همکاری متعادل و عادلانه زیست محیطی، تدوین دکترین ملی دیپلماسی زیست محیطی مشتمل بر اولویتهای، اهداف و راهبردهای اخلاقی دیپلماسی زیست محیطی کشور بعنوان نقشه راه راهبردی برای همراهی سیاست زیست محیطی داخلی با تعهدات بین المللی تاکید نمود.

دکتر صالح پور در ادامه به الزامات کارکردی، نهادی و عملیاتی توسعه دیپلماسی زیست محیطی جمهوری اسلامی ایران پرداخت. وی در این ارتباط بر لزوم تقویت نهادها و هماهنگی بین‌سازمانی در سطح وزارت امور خارجه و شورایعالی امنیت ملی و لزوم هماهنگی ساختارمند میان وزارت امور خارجه، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت نیرو، نهادهای دانشگاهی، پژوهشگاهها و جامعه مدنی تاکید نمود. ایجاد سازوکارهایی بمنظور به اشتراک‌گذاری منظم اطلاعات و اقدام مشترک؛ آموزش، ظرفیت‌سازی و توسعه منابع انسانی دیپلمات‌ها، کارشناسان و متخصصان محیط زیستی، حقوقی، پژوهشگران و مذاکره‌کنندگان؛ توسعه و افزایش فعالیتها و برنامه‌های دانشگاهی یا آموزش‌های تخصصی در زمینه دیپلماسی زیست‌محیطی و مذاکرات اقلیمی؛ تقویت حضور و مشارکت فعال در مجامع بین‌المللی و نشستهای مرتبط با توافقنامه‌های بین‌المللی از جمله کاپ‌های کنوانسیونهای زیست محیطی؛ تقویت سازوکارها و معاهدات زیست‌محیطی منطقه‌ای همچون کنوانسیون تهران، کنوانسیون کویت؛ مشارکت فعال و مطالبه‌گر در مذاکرات بین‌المللی پیرامون تأمین مالی اقلیمی، خسارات و زیان، و سازگاری؛ ترویج همکاری زیست‌محیطی منطقه‌ای و پیشگامی در راهبری ابتکارات مربوط به نگرانی‌های مشترک منطقه‌ای از جمله مدیریت حوضه‌های آب‌های فرامرزی ارس، دجله، فرات، هیرمند، طوفان‌های گردوغبار؛ حفاظت از تالاب‌ها و تنوع زیستی همچون هورالعظیم، هامون، دریاچه ارومیه، انعقاد توافقنامه‌های زیست‌محیطی دوجانبه و چندجانبه با همسایگان، تلاش در راستای جلب مشارکت مالی بین‌المللی و دسترسی به تأمین مالی اقلیمی و انتقال فناوری؛ ارتقاء ظرفیت فنی جهت تأمین بودجه و توسعه همکاریهای فنی از محل سازوکارهای مالی و غیر مالی بین‌المللی؛ حمایت ساختارمند از تدوین پروژه‌ها، نگارش پایان‌نامه‌ها و پیشبرد ابتکارات و پیشنهادات در حوزه توسعه دیپلماسی زیست محیطی؛ توسعه دیپلماسی علم و نوآوری در راستای تقویت مواضع زیست‌محیطی ایران در سطح جهان؛ توسعه و تشویق تحقیقات مشترک با دانشگاه‌های خارجی و مراکز تحقیقات اقلیمی، نوآوری‌های زیست‌محیطی، دانش بومی اکولوژیکی و فناوری‌های مقاوم در برابر اقلیم؛ توسعه دیپلماسی عمومی و مشارکت جامعه مدنی از طریق حمایت و توانمندسازی سازمان‌های غیردولتی، انجمنهای زیست محیطی و نهادهای دانشگاهی جهت مشارکت در ابتکارات زیست‌محیطی منطقه‌ای و جهانی و در پایان با نظرداشت ملاحظات سیاسی و امنیتی، تلاش در جهت غیر امنیتی کردن تدریجی و تفکیک جنبه‌های امنیتی و غیر امنیتی موضوعات و چالشهای زیست محیطی از موضوعات مورد اشاره توسط آقای دکتر صالح پور بود.